

HAZEL GAYNOROVÁ

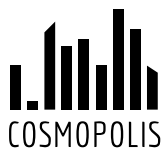
BYLI JSME MLADÍ A STATEČNÍ

INSPIROVÁNO
SKUTEČNÝM
PŘÍBĚHEM

KNIHA O NADĚJI, LIDSKÉ DŮSTOJNOSTI A CTI.
A O SÍLE LASKAVOSTI.

COSMOPOLIS

HAZEL GAYNOROVÁ

**BYLI JSME MLADÍ
A STATEČNÍ**

Přeložila Lucie Libovická

When We Were Young & Brave

Copyright © 2020 by Hazel Gaynor

All rights reserved.

Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2021

Translation © Lucie Libovická, 2021

Cover photo © Masson / Shutterstock

*Damienovi, Maxovi a Samovi – ti jsou mým
nejoblíbenějším příběhem*

Dívky! Představte si, že ve vašem městě či vesnici a okolí se odehrává bitva... Co budete dělat? Budete nečinně sedět, lomit rukama a plakat, nebo seberete odvahu, vyrazíte ven a něco uděláte, abyste pomohly?

Agnes Baden-Powellová,
spoluzakladatelka dívčího hnutí Girl Guides

Prolog

NANCY

Oxford, 1975

Pak už jsme o tom nikdy nemluvili. Ani s našimi milovanými, ani se sousedy, kteří po nás pokukovali z druhé strany ulice, natož s novináři, kteří byli samozřejmě zvědaví a dychtili se dozvědět co nejvíc o ztracených dětech, které se vrátily z války na Východě jako duchové, již vstali z mrtvých. Všechny své vzpomínky jsme potichu sbalili do omšelých kufrů a v rozpacích znovu vstoupili do svých životů, jaké bývaly kdysi. Nakonec se lidé přestali ptát, přestali na nás zírat a přestali si s námi lámat hlavu. Na naše staré kufry padal na půdě prach a stejně tak jsme upadli v zapomnění i my.

Avšak my jsme nezapomněli.

Ty roky se nás drží jako polední stín, čekají, až o ně zakopneme, když to nejméně čekáme: až uslyšíme známou píseň, ucítíme povědomou vůni, v obchodě zaslechneme jméno, a najednou jsme tam zpátky, trpíme v tíživém, dusném horku během nástupu, v noci nedokážeme usnout, protože nám v tom brání nepředstavitelný hlad. Ale domnívám se, že nakonec nebylo vyhnutí, museli jsme o tom mluvit, vyprávět, jak jsme prožívali válku my.

Nepřestává mě udivovat, že toho mám tolik co říct, tolik si toho pamatuju. Předpokládala jsem, že si vybavím jen občasné náhodné útržky a nesouvislé úryvky, ale přestože jsem se snažila na tehdejší události nemyslet, vzpomínky se jasně vybavily a díky vzdálenosti a běhu času nabyly tvar. Kdykoli teď vyprávím o svých školních

letech strávených v Číně, lidé si přejí, abych jim vylíčila jen tu část o okupaci a internaci. Právě to všichni chtějí slyšet, jak to bylo hrozné a jak moc jsme se báli. Ale já si pamatuju i obyčejné, prosté momenty ze školních dní: inkoust rozmazaný na konečcích prstů, dezinfekci na chodbách, panáka namalovaného na zemi a další skákací hry, všemi barvami hrající křídla motýla, jenž jednoho podzimního rána vtančil oknem do třídy a usadil se mi na hřbetu ruky. Přála bych si vyprávět i o této stránce svého příběhu.

Možná že si svým způsobem přeju vrátit se do doby předtím, abych dokázala docenit ty klidné, bezvýznamné dny, než se situace změnila: kdy jsem se chichotala do dlaní, když se ke mně slečna Kentová otočila zády, kdy jsem si stěžovala Tyčce na ovesnou kaši plnou žmolků, kdy jsem metala hvězdy s Myškou na zlatém písku v zátoce, nebo když jsme si šeptem sdělovaly tajemství ve ztemnělé ložnici. Nepřipravené na to, co nás čeká, jsme nevděčně hartusily během celého přesně daného, jednotvárného koloběhu života ve škole – snídaně a modlitby, shromáždění a výuka, svačina a večeře, sobotní Den sourozenců a oslava Dne impéria... Neuvědomovaly jsme si, jaké máme výsady a o kolik z nich přijdeme.

Válka se k nám vplížila tiše, nenápadně dva týdny před Vánoce a společně s prvním sněhem se usadila na taškách z nepálené hlíny, které pokrývaly střechu školy ve Čchü-fu. Víc než sto chlapců a dívek tvrdě spalo v bezpečí svých postelí, zatím se jich nijak nedotýkaly události v Pearl Harboru, vzdáleném přes osm tisíc kilometrů. Netušili, že vlny konfliktu se rychle šíří přes Tichý oceán až k nim.

Tu zimu mi bylo deset let. Z celého školního týdne jsem měla nejradši schůzky světlušek a nohy jsem měla ještě tak krátké, že jsem jimi nedosáhla na podlahu, když jsem se posadila na okraj postele...

PRVNÍ ČÁST

OKUPACE

*Čchü-fu, provincie Šan-tung, Čína,
1941–1943*

Zákon skautek: Skautka je věrná a oddaná

To neznamená, že si musí myslet, že její přátelé,
rodina a škola jsou dokonalí, to ani zdaleka ne.
Ale najde způsob, jak bránit a podporovat to, co
je jí drahé, i když uznává, že to není bez chyby.

První kapitola

NANCY

Škola Čínské vnitrozemské misie, Čchü-fu,
prosinec 1941*

„Ozvali se mi tvoji rodiče, Nancy,“ oznámila mi slečna Kentová. Stála u okna s rukama založenýma na prsou přes růžový kardigan. „Obávám se, že nakonec přece jen nebudeš trávit Vánoce s nimi.“

Její slova se odrážela jako ozvěna od dřevem obložených stěn ředitelny – malé, dusné místnosti, která páchla lněným olejem a špatnými zprávami –, takže jsem je slyšela znovu a znovu. Nakonec přece jen nebudeš trávit Vánoce s nimi. Málem jsem si zacpala uši. Nechtěla jsem to slyšet, nechtěla jsem, aby to byla pravda.

Stála jsem uprostřed orientálního koberce, jehož vzor byl prošoupaný dětskýma nohama, jak si sem žáci léta chodili vyslechnout špatné zprávy nebo nechat si ostře vynadat od pana ředitele. Zvedla jsem zrak, podívala se na svou učitelku a nedokázala jsem ze sebe vypravit jediné slovo.

„Matka poslala jeden dopis tobě a jeden Edwardovi,“ pokračovala slečna Kentová. Vytáhla obálku s mou adresou napsanou úhledným rukopisem mé matky. Ochromeně jsem na ni zírala. „Tak co?“ povzbuzovala mě. „Sám se nepřečte.“

Váhavě jsem si vzala obálku, otevřela ji a vyndala dopis. V závanu vůně anglické levandule jsem četla ta nešťastná slova.

* China Inland Mission, založená v roce 1865 – pozn. překl.

Je mi to strašně moc líto, že tě zase zklamu, Nonny, ale otec trvá na tom, že je pro nás příliš nebezpečné cestovat, když čínská a japonská vojska spolu bez ustání bojují. Mimo to jsou cesty po nedávných sesuvech pudy v zoufalém stavu. Mělas vidět ten déšť! Jsem si jistá, že se budeš dobře bavit se svými přáteli. Už se nemůžu dočkat, až tě uvidím, má milovaná holčičko. Určitě jsi hodně vyrostla!

Představila jsem si maminku u psacího stolu, se sluncem na tváři, pero připravené nad papírem, jak sestavuje další větu. Častěji jsem si ji představovala, než jsem ji viděla.

V době, kdy jsem před dvěma lety v prvním pololetí nastoupila do zdejší školy, moji rodiče, misionáři, museli kvůli své práci opustit areál Čínské vnitrozemské misie v Mezinárodní čtvrti v Šanghaji a vydat se na dalekou cestu až do provincie Čching-chaj na druhém konci země. Těžké zimy se spoustou sněhu, sesuvy pudy i čínsko-japonská válka jim zabránily v návratu do Čchü-fu, v návratu ke mně.

Když slečna Kentová viděla, že se mi oči zalily slzami, pokusila se mě povzbudit: „No tak. Hlavu vzhůru.“ Upřeně se na mě dívala přes brýle s kulatými drátěnými obroučkami. V očích, které mě občas probodávaly pohledem, často velmi vážně, jsem vnímala náznak omluvy, jako by měla pocit, že je to z nějakého důvodu její vina, že budu trávit další Vánoce daleko od svých rodičů. „Vědomí, že jsi v bezpečí, tvou lítost převáží,“ konejšila mě. „A pomysli na všechny ty vysídlené čínské děti a uprchlíky, kterým se dostane pomoci jen díky misionářské práci tvých rodičů.“ Slabě se usmála. „Ale aspoň tu zůstanou taky Dorothy a Joan – nebo bych spíš měla říct Tyčka a Myška‘... to je, co?“

Ještě nikdy předtím se nezmínila o mých kamarádkách jejich přezdívkami. Podle mě to udělala proto, aby mi zlepšila náladu.

Přiložila jsem si list dopisního papíru k nosu. „Voní jako ona,“ zašeptala jsem. „Levandulí. To je její nejmilejší vůně.“ Zastrčila jsem si dopis do kapsy šatové sukně a setřela jsem si slzy z tváře. „Taky má ráda vůni hrachoru. A růží. Naopak jí nedělá dobře konvalinka. Kýchá po ní.“ Matka se pro mě stala sbírkou vzpomínek, střípků a útržků, ve kterých jsem se přehrabovala. „Moc jsem ji chtěla vidět, slečno. Moc.“ Vsunula jsem si ruce do kapes. „To není fér.“

Nechtěla jsem ta slova říct nahlas. Sebelítost nebyla vlastnost hodná obdivu a na stesk po domově se pohlíželo jako na „sentimentální nesmysl“. Ve škole nám často připomínali, že naši rodiče by byli velmi zklamaní, kdyby věděli, že myslíme jen na sebe, ale i tak nebylo fér, že maminku neuvídím, a bylo mi jedno, že jsem to řekla.

Slečna Kentová mě požádala, abych přišla k ní k oknu. Chvilí jsme tam beze slova stály bok po boku. Napadlo mě, jestli mě třeba neobejme kolem ramen, ale držela dál ruce založené na prsou a hleděla přímo před sebe.

„Co vidíš tam venku?“ zeptala se.

Postavila jsem se na špičky. Za oknem vykonávalo několik školních sluhů, oblečených ve stejnokroji, jenž sestával z krátkých černých kalhot a bílé haleny s uzlíkovými knoflíky, různé úkoly. „Vidím Šu-lan, jak nese koš prádla. A Wej-chuana s hráběmi a koštětem...“ Sledovala jsem je, jak pracují, a můj hlas se vytratil.

Wej-chuan, jeden ze školních zahradníků, nám to léto pomáhal získat pro světlušky odznak za zahradničení. Říkal nám „Květinky“. Šu-lan nebyla tak přátelská, a proto nebyla mezi dívkami zrovna moc oblíbená. Když jsme ji vyrušily, než nám uklidila ložnici, volala na nás kšá, mávala rukama, aby nás vyhnala, a mumlala přitom něco čínsky.

„Možná není fér, že musí vléct ten těžký koš plný špinavého ložního prádla. Je přece špinavé po nás,“ pravila slečna Kentová. „Nebo

možná není fér, že Wej-chuan musí zametat listí, po němž chodíme a které jen tak pro legraci rozkopneme do vzduchu.“

Pomyslela jsem na svou chůvu, jednu z mnoha „maminek“ v areálu misie v Šanghaji, která pomáhala s domácími pracemi, když rodiče vykonávali svou misionářskou práci. Zprvu, poté co jsme přijeli z Anglie, byla pro mě novinka mít vlastní služebnou, ale teď jsem si jich sotva všímala. Vůbec jsem nemyslela na všechnu tu práci, kterou musejí vykonat, abychom my měli pohodlnější život.

„Můžeme na ně pohlížet jako na školní sluhy, ale je to jen jejich práce,“ pokračovala slečna Kentová. „Jsou také něčí dcery a synové, i oni čas od času dostanou znepokojivé zprávy a přejí si vidět své matky častěji. Ani pro ně není život vždycky férový.“

Když byla rozhořčená, mluvila slečna Kentová takovým hlasem, jako když se za podzimních procházek lámou pod nohama křehké větvičky. Polil mě ruměnec. Přestože mi výslovně nevyhubovala, měla na mě její slova přesně stejný účinek.

„Všichni musíme co nejlépe využít poměrů, které jsou nám dány, Nancy,“ pokračovala. Otočila se tváří ke mně a její výraz trochu změkkl. „Když se zváží všechny okolnosti, řekla bych, že máme být za co vděční. Co myslíš?“

Přikývla jsem a kousla se do rtu: „Ano, slečno.“

„Pak už tedy nemusíme dál diskutovat o tom, zda je něco spravedlivé, nebo ne, že?“

Zavrtěla jsem hlavou a vytáhla z kapsy kapesník slečny Kentové, abych si otřela slzy. Písmena *EK* a *HE* na něm vyšíta se už začínala trochu třepit, ale látka stále ještě voněla po růžích a laskavosti, jako když mi ho slečna Kentová kdysi věnovala.

Skoro komicky zalapala po dechu: „Ježíši! Tak sem se poděll!“

„Dala jste mi ho na lodi, pamatujete? Když jsme odjížděli ze Šanghaje.“ Vzpomněla jsem si na slib, který dala mamince, že na mě bude dávat po cestě do Čchü-fu zvlášť dobrý pozor. Když jsem

tehdy stála mezi ní a zábradlím, slečna Kentová mi ho dala, abych si osušila slzy. Jako šílená jsem tehdy mamince mávala, dokud nezmlzela v moři barevných slunečníků z rýžového papíru, kterými si elegantní dámy chránily tváře před sluncem. „Promiňte, slečno,“ řekla jsem a podala jsem jí kapesník. „Měla jsem vám ho vrátit.“

Zaváhala a pak mi sevřela prsty kolem kapesníku. „Teď je tvůj. Aby ti připomínal, že vždycky existuje někdo, kdo je na tom hůř než ty, i když situace vypadá hodně zlá.“ Nechala svou ruku chvíli spočívat na mé, pak zase založila ruce na prsou. „A teď běž.“

Donutila jsem se k úsměvu. Vyšla jsem z kanceláře a vydala se chodbou.

„A vytáhni si ponožky, Nancy Plummerová,“ zavolala za mnou. „Nemůže ti být příjemné, když se ti chumljají kolem kotníků jako nedokynuté těsto.“

Přidala jsem mamčin dopis ke sbírce, kterou jsem uchovávala ve staré plechové krabičce od čaje pod postelí. Byla už téměř plná dopisů a dalších věcíček, které mi ji připomínaly: knoflík z jejího kabátu, fotografie, jak stojíme před naším domem v Anglii, paví pero s okem, které jsem našla v parku v Šanghaji. Prosté vzpomínky na dobu, kterou jsem s ní strávila, cenné poklady, zatímco jsme nuceny žít v odloučení.

Když jsme se chystaly na schůzi světlušek, nedokázala mě rozveselit ani má nejlepší kamarádka Tyčka.

„Vždyť to není konec, Švestičko*,“ oslovila mě přezdívkou. Zastrčila si pramen jemných světlých vlasů za odstávající uši a zašilhalala, aby mě rozesmála. „Užijeme si tu spoustu zábavy. A maminku uvidíš na jaře.“

* Plum, zkratka Nancyina příjmení, znamená v angličtině švestka. Pozn. překl.

Tyčka – svou přezdívku dostala proto, že byla hubená a tenká jako bambusová tyčka a mnohem vyšší než my ostatní – pocházela z Connecticutu v Americe, což mě fascinovalo, mě, pihatou anglickou holku, která vyrostla na venkově v Sussexu a hovořila s přehnaně pečlivou výslovností, kterou jsem se naučila ve škole. Tyčka mluvila uvolněně a sebejistě, což jsem jí záviděla, ale i na ní obdivovala. Z téměř dvou stovek dětí, které do školy chodily – byly většinou z Británie, ale asi tucet dětí byli Američané a hrstka jich pocházela z Kanady, Austrálie a Holandska –, byla Dorothy „Tyčka“ Hinshawová nejzajímavější osobka a měla největší smysl pro humor ze všech lidí, které jsem v životě potkala. Také se velmi snadno dostávala do potíží. Často jsem si přála, abych byla víc jako ona, víc americká a bezstarostná.

Toho večera jsem pro jednu neměla na světlušky náladu. Když jsme stály v kroužku a odříkávaly slib světlušek, snažila jsem se nedat to najevo, protože jako Velká světluška a šestnice, vedoucí šesti světlušek, jsem musela být ostatním dívkám příkladem. Když jsme recitovaly známá slova, doopravdy jsem slíbila, že budu ze všech sil sloužit svému králi a své zemi a pomáhat ostatním lidem, ale když jsem slibovala, že budu milovat svého Boha, začervenala jsem se studem. Chtěla jsem, moc jsem si to přála, ale měla jsem o Něm spoustu otázek, které mi nikdo nedokázal zodpovědět, většinou proč nevyslyšel mé modlitby, abych zase viděla maminku. Abych to nějak napravila, sevřela jsem obzvlášť pevně víčka, když jsme pronášely amen.

Byla jsem šestnice od té doby, co jsem v prvním ročníku vstoupila do druhého roje světlušek ve Čchü-fu. V naší škole byly dva roje světlušek a několik oddílů skautek a skautů. Pilně jsem se snažila získat zlatý proužek a odborky, na rukáv košile jsem si už našila několik zájmových odznaků – čtenářka, ekonomka, muzikantka, zahradnice, sběratelka a nejnověji zdravotnice. Každý odznak byl

pro mě zdrojem obrovské hrdosti, další krok k tomu, abych se stala skautkou. Zvláště pyšná jsem byla na druhý žlutý proužek, který mi byl udělen teprve nedávno a znamenal, že jsem byla jmenována Velkou světluškou.

Naším vedoucím, slečně Kentové a slečně Butterworthové, se během schůzek říkalo Hnědá sova a Žlutohnědá sova. Mezi světluškami se chovaly jinak. Nebyly tak přísné. To byl jeden z důvodů, proč jsme je měly tak rády.

„Dnes večer budeme vyrábět vánoční ozdoby z papíru,“ oznámila Hnědá sova, když jsme si zazpívaly našich šest písní a poté co všem zkontrolovala ruce, nehty a vlasy. „Požádala jsem Šu-lan, aby nám pomohla. Jsem si jistá, že se k ní všechny budete chovat tak, aby vnímala, že je mezi námi srdečně vítaná.“

Odjakživa jsme obdivovaly složité „okenní květiny“, které Šu-lan každé jaro vystříhovala z papíru a rozvěšovala na okna jako symbol štěstí a úspěchu pro nové období. Říkala jim čchuang-chua. V údivu jsme na ni zíraly, když začala se stejnou zručností přesně vystříhovat z jemného papíru sněhové vločky. Chopily jsme se nůžek a začaly také vystříhovat, ale naše vločky byly jednoduché a neumělé, zatímco ty její byly nádherné jako opravdové. Jen Myšce se podařilo vyrobit aspoň trochu obstojné dekorace.

„Jsou moc hezké,“ pochválila jsem jí je a povzbudivě se na ni usmála.

Joan „Myška“ Nuttallová – svou přezdívku dostala, protože byla pořád tichá jako myška – zamumlala poděkování. Bylo mi jí tak trochu líto, přestože jsem to nikdy nikomu nepřiznala. Většinou jsem zapoměla, že je s námi taky, stejně jako zapomenete na panenku, se kterou jste si pohrály a nabažily se jí.

„Papír několikrát přeložte a pak do něj velmi opatrně stříhejte,“ radila nám Šu-lan, když jsme začaly tvořit z nového kousku papíru.

Tyččina sestra Connie, která byla hodně vyspělá a česala si vlasy